

те, що вибір людини залежать не тільки від того в якому середовищі вона перебуває, а й від навколишнього світу, який має здатність впливати на людське тіло.

Продовжуючи аналізувати погляди Е. Флю на свободу та природу людини, слід зазначити, що у своїх розвідках вчений долучається до ідеї психолога Б. Скіннера, який писав, що завдання науки полягає в тому, щоб рахувати і вимірювати та порівнювати, але науковість не повинна стосуватися природи людської поведінки. Тому наші ідеї пояснюються через наші бажання, імпульси, відчуття та пропозиції. Тут Е. Флю виокремлює три причини, які спонукали Б. Скіннера дотримуватися даної думки:

по–перше, ми бачимо, що Б. Скіннер невірнo тлумачив виключення таких ідей, які існують у фізиків, це відмова від істотних забобних ідей. Скоріше це заперечення невірнoго зловживання ідей у самих вірних і дійсно необхідних умовах;

по–друге, запитати та знайти відповіді на питання по–іншому, ніж його трактують різні науковці, є досить доречним. Адже, як вважає Б. Скіннер, різні пояснення повинні завжди і обов'язково бути конкуруючими для одного й того ж логічного простору;

по–третє, психолог не тільки бачить ці всі ідеї, бажання, відчуття, наміри, включаючи до них себе, а також бере участь в тому, що було для нього цілком неприйнятним, а саме – концепції «автономної людини».

Отже, зазначає Е. Флю, така програма Б. Скіннера для істини є абсурдом. Тому, що це є програма для встановлення науки про людську поведінку з певними помилками і перекручуванням та підробленим припущенням стосовно того, що «вся поведінка є фізично обов'язкова і жодна поведінка цих представників не показує того, що вони могли б вчинити інакше ніж вони роблять це по факту» [4, р. 297].

Таким чином можна зробити висновок, що за Е. Флю свобода людини міститься в ній самій. У кожної людини є своя внутрішня свобода волі з допомогою якої індивід вправі діяти так як він хоче, протилежно змінюючи хід думок, а також і дій. Але окрім нашої власної свободи існує ще й політична свобода, яка може певним чином обмежувати діяльність людини. Таким обмеженням людської волі є расизм. Як констатує Е. Флю, цей феномен передається і навіюється із покоління в покоління, та з часом перетворюється, певним чином, в ідеологію. І щоб припинити поневолення людей та народу, загалом, людству необхідно боротися за справедливість і власну свободу.

Список використаних джерел

1. Всезагальна декларація прав людини. Прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>
2. Гуманистический манифест II [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.humanism.ru/gm2.htm>
3. Humanist Manifesto III. American Humanist Association, 2003. Гуманистический манифест III, преамбула Гуманистического манифеста 1933 года. Перевод на русский язык: А. Круглов [Електронний ресурс] / Центр гуманитарных технологий. – 08.08.2006. – Режим доступу: URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5469/5472>
4. Flew Antoni. Atheistic Humanism (The Prometheus lectures) // Antoni Flew. – Prometheus Books. 59 John Glenn Drive. Buffalo, New York 14228–2197. – 1993. – 302 p.

References

1. Vsezagal'na deklaracija prav ljudyne. Prynjjata na General'nij Asamblei' OON 10 grudnja 1948 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>

2. Gumanisticheskij manifest II [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.humanism.ru/gm2.htm>

3. Humanist Manifesto III. American Humanist Association, 2003. Gumanisticheskij manifest III, preemnik Gumanisticheskogo manifesta 1933 goda. Perevod na russkij jazyk: A. Kруглов [Elektronnyj resurs] / Centr gumanitarnyh tehnologij. – 08.08.2006. – Rezhym dostupu: URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/5469/5472>

4. Flew Antoni. Atheistic Humanism (The Prometheus lectures) // Antoni Flew. – Prometheus Books. 59 John Glenn Drive. Buffalo, New York 14228–2197. – 1993. – 302 p.

Moskalchuk M. N., graduate student, Centre for Humanities Education of NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), marishamos14@gmail.com

Anthony Flyu about freedom and human rights

The investigate phenomenon of rights and freedoms human in the works Anthony Flyu. Analyzes the conception of racism in terms of radical collectivism, considered racial discrimination and the influence of different cultures on racism.

Keywords: freedom, free will, human rights, racism, humanist manifesto, radical collectivism.

Москальчук М. Н., аспирантка,

Центр гуманітарного образования НАН України (Україна, Київ), marishamos14@gmail.com

Энтони Флю про свободу и права человека

Исследуется феномен прав и свобод человека в творчестве Энтони Флю. Анализируется понятие расизма с точки зрения радикального коллективизма, рассматривается расовая дискриминация и влияние различных культур на расизм.

Ключевые слова: свобода, свобода воли, права человека, расизм, Гуманистический манифест, радикальный коллективизм.

УДК 1(091)

Павлишин Л. Г.,

доктор філософських наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка (Україна, Тернопіль), lyudpavl@gmail.com

Надлюдина Ф. Ніцше та Боголюдина М. Бердяєва: єдність всупереч протилежності

Розкрито особливості формування надлюдини і Боголюдини як вищою типу особистості, з'ясовано їхні спільні і відмінні риси, проаналізовано роль ідей Ф. Ніцше та М. Бердяєва у становленні суспільства майбутнього.

Ключові слова: надлюдина, Боголюдина, боголюдство, сенс життя, свобода, любов.

Ф. Ніцше та М. Бердяєва можна з цілковитою упевненістю вважати мислителями, які зробили значний внесок у розробку філософських проблем людини, сенсу її існування. Щодо Бердяєва, то він створив оригінальну концепцію божественного походження свободи та творчості як призначення людини, що сприяло народженню ідеї Боголюдини як результату творчої еволюції людської особистості. Боголюдина, на відміну від ніцшеанської надлюдини, не замкнена в колі вічного вороття і не перебуває в абсолютній самотності в безбожному світі, а є результатом творчого діалогу Бога і людини. В зв'язку з цим може виникнути запитання стосовно того, чи не буде людина занадто самовпевненою, зважившись на такий діалог та прагнення до самозміни. Однак, як стверджував Бердяєв, Бог хоче від людини саме цього, бо саме у творенні самої себе полягає її сакральний обов'язок перед Ним. Людина повинна створити із себе Боголюдину, бо у іншому разі вона не виконає свого призначення.

Дослідженням філософського здобутку Ф. Ніцше та М. Бердяєва займалася низка вчених, зокрема, Ю. Синеока, І. Силуянова, С. Левицький, Т. Лютий, О. Білянська, І. Декун, С. Титаренко, Н. Мотрошилова, П. Гайдєнко.

Мета даної статті полягає у з'ясуванні специфіки надлюдини та Боголюдини, особливостей їхнього творення та ролі у побудові соціуму майбутнього як необхідної умови становлення людської особистості.

Фрідріха Ніцше інколи називають апостолом «любові до далекого». Проте він був не лише засновником цієї етики, але й творцем цілої грандіозної моральної системи, що базувалася на «любові до далекого». Глибина його духовної культури не залишала байдужими як шанувальників його філософії, так і суворих критиків. Наприклад, проф. Ріль вважав його «філософом культури», а Г. Зіммель – родоначальником «етики благородства». «Війна і мужність зробили більше великих речей, ніж любов до ближнього. Не ваше співчуття, ваша хоробрість рятувала до сих пір нещасних» [1, с. 34].

В. Соловйов, зосереджуючи увагу на ідеях Ф. Ніцше, аналізуючи їх, подаючи власне бачення проблем, пов'язаних з людиною, вважав, що істинною надлюдиною був Христос. На думку Соловйова, якщо до Христа світ йшов до Боголюдини, то після Христа – до Боголюдства. Мислитель вважав, що людина завжди прагне до ідеалу надлюдини. Вона хоче стати чимось більшим, ніж є насправді. На думку Соловйова, людина не може стати надлюдиною без участі Бога. Ідея «Боголюдини» є однією з центральних проблем філософії М. Бердяєва. Під Боголюдиною він мав на увазі не нового Христа, а звичайну людину, яка звільнилася від вад і гріхів, особистість, рушійною силою якої є любов, добро і правда. Становлення Боголюдини є важким, творчим процесом перетворення множинної природи людини. Творчою силою такого перетворення є дух людини, а вихідною підставою – свобода. Важливе значення для становлення Боголюдини має звільнення людини від гріха, джерелом якого, на думку Бердяєва, є егоцентризм. «Не Бог не може простити людині гріха, а людина не може сама собі пробачити гріха і відступництва» [2, с. 121]. Боротьба зі злом є покликанням Боголюдини. Бердяєв вважав, що істинно «боголюдське» «Я» особистості твориться у екзистенції людського життя, а це і є справжнім сенсом буття людини. Християнство є не тільки вірою в Бога, але й вірою в людину, в можливість розкриття в ній найкращих її якостей. Душа людини, на думку Бердяєва, шукає вище буття, бо за інших обставин настає сумнебуття. Він вважав, що народження Бога в людській душі є справжнім народженням людини. Царство Боже є царство Боголюдства, в ньому остаточно Бог народжується в людині і людина – у Богові. Бердяєв стверджував, що саме з цим пов'язаний основний міф християнства, міф реалістичний, такий що виражає першооснову буття, першофеномен. Таким міфом, на переконання мислителя, є міф про двоєдину природу і двоєдиний рух, про Боголюдину і Боголюдство.

Духовність реалізується різними способами, наприклад, у відчутті моральної відповідальності щодо іншої людини, у любові до ближнього. Духовність виступає як принцип самобудови людини, як вихід до вищих цінностей. «Духовне спілкування – це спосіб здійснення духовного життя, оскільки з ним пов'язані і духовне виробництво, і духовні відносини, і духовне споживання, і прояв духовного стану» [3, с. 111]. Духовні цінності, безперечно, є визначальними у житті особистості.

У філософських концепціях М. Бердяєва проблема цінностей як альтернатива нігілізму займала значне місце.

Це питання відіграло велике історико-філософське значення у еволюції філософа від неокантіанства до своєрідного персоналізму, який поєднував елементи суб'єктивного та об'єктивного ідеалізму. Поняття «цінність» засвідчує важливість аксіологічних проблем в ідеалістичній інтерпретації явищ соціального і духовного життя. Бердяєв дійшов висновку, що оцінка суспільних явищ з точки зору народу є взагалі запереченням цінностей та ідеалів. Звинувачуючи інтелігенцію в нігілізмі, в нехтуванні цінностями, Бердяєв вважав, що вона керується хибними цінностями. Протиставляючи науку та цінність, він надає необмежені можливості першій. Бердяєв звинувачує інтелігенцію у тому, що їй байдужа істина. Вона цікавиться лише тим, чи узгоджується істина з ідеалами соціалізму.

Звичайно ж, життя людини та суспільства неможливе без культури, яка постає формою буття та спілкування людей різних культур минулого, сьогодення і майбутнього. Духовна культура є головним показником рівня розвитку цивілізації. Ґрунтуючись на соціально-економічних досягненнях суспільства, духовна культура визначає форми життєдіяльності, характер реалізації законів суспільного розвитку, впливає на ступінь гуманізації суспільних відносин. Культура – це творчий принцип життя особистості та суспільства в цілому. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, а також способів їх творення, вміння їх використовувати для прогресу людства, передавати їх від покоління до покоління складають сутність культури. Так само як не може бути культура без людини, так і людина не може бути без культури. На думку І. Канта, культурними не народжуються, а стають, оскільки кожна людина вчиться бути саме такою.

Варто зазначити, що для філософії екзистенціалізму, персоналізму, філософської антропології та інших учень і напрямів проблема людини, її місця у світі, морального вибору є головною, а духовне постає як суть буття людини. В українській філософській думці дослідження проблеми духовності започаткували Г. Сковорода та П. Юркевич. Як вважав В. Соловйов, людина не повинна залишатись у полоні матеріального світу, оскільки перевага духовного світу полягає у тому, щоб здійснити у всьому нашому бутті розумну ідею добра. Звільнившись від влади матеріальних потягів, за Соловйовим, можна служити правді і добру, рухаючись до досконалості. До тих пір, поки людина не прагнеться пізнати свою душу, намагатися жити як духовна істота, вона не лише не зможе досягнути духовного рівня, а й не буде спроможною його ані визнати, ані зрозуміти. Духовність – це вищий рівень освоєння людиною свого внутрішнього світу, прагнення особистості до своїх ідеалів, цінностей і реалізація їх у житті, подолання у собі негативних якостей, задля набуття рис людини вищого ґатунку, наприклад, надлюдини чи Боголюдини.

Що ж до надлюдини Ф. Ніцше, то не всі сприймали її однозначно. Як зазначав Ж. Дельоз, у Ф. Ніцше теорія вищої людини є критикою, що розкриває найглибшу і найнебезпечнішу містифікацію гуманізму. Вища людина повинна вести людство до досконалості, аж до повної її здійсненості. Вона повинна відновити в собі всі якості людини, подолати її відчуженість, здійснити ідеал цілісної людини, поставити її на місце Бога. «Надлюдина схожа на вільного, самотнього володаря, надто гордого, незрозумілого для простих смертних, але

діє на них засліплюючими і холодними чарами власної привабливості» [4, с. 149].

Микола Бердяєв вважав, що неправильне розуміння ідеї Ніцше спричинило масу перекручень. Негідні люди, вважаючи себе надлюдьми, творили темні справи і думали, що їм дозволено усе. Ніцше хотів втілити найкращі риси особистості у своєму ідеалі надлюдини. Часто можна почути негативні думки стосовно надлюдини. Її вважають хижою та жорстокою твариною, яка знищує усе на своєму шляху, керуючись лише своїми природними інстинктами. Ніцше намагався довести, що етика повинна йти в ногу з природою та життєвими інстинктами. Лев Шестов, який високо цінував філософію Ніцше, вважав, що роль покладена на надлюдину, не є новою. Ніцше хотів якось себе виправдати, позбутися питань, на які так важко віднайти відповідь.

Позитивіст М. Михайловський, який був палким прихильником демократії, заперечував надлюдину, вважаючи її ворожою для народних мас. В. Соловйов вважав, що Ніцше спотворив ідею надлюдини, тому що надлюдиною був той, хто подолав смерть, а надлюдина німецького філософа стала антихристом. Соловйов не оминув можливості вказати і на позитивний бік цієї ідеї. Надлюдина, на його думку, відкриває безліч життєвих доріг і кожен, обираючи свою, так само може трактувати по-своєму ідею Ніцше. Князь Євген Трубецької також не був у захваті від надлюдини Ніцше. Він не міг змиритися з тим, що для неї потрібен п'єдестал, «чернь», над якою надлюдина б була царем та володарем. Фульє у своїй книзі згадує язичницьку теорію надлюдини, яка не визнавала моральні закони, а тому повернулася до первісного стану, щоб проявити усю свою енергію і виступити в якості вищої людини. Також «основу поняттю «надлюдина» поклали Шлегель і Т'єк, проповідники верховенства кращого індивіда – на подобу абсолютного. Воно самодостатнє, самовдоволене, йому невідома праця і зусилля» [5, с. 17]. Шлегель, як і Ніцше, вважав, що геній не повинен нікому підкорятися, він усі правила встановлює сам, стоячи над мораллю, може порушувати усі її норми. Для звичайної людини, на думку Шлегеля, немає нічого вищого, ніж праця, а для генія – нічого вищого за насолоду.

Також можна простежити надлюдину у А. Шопенгауера. Людина, вважав він, подолавши усі труднощі, стає переможцем, її будуть прославляти. Герой Шопенгауера ще не мав абсолютного індивідуалізму, як надлюдина Ніцше, але у нього вже була гордість і надмірне честолюбство.

Ідея надлюдини постала перед тогочасним суспільством тому, що вже не було єдиної віри. Ніцше писав, що все навколо має вигляд арени цирку, де канатні танцюристи показують свої химерні трюки. Один актор перескакує через другого у цій небезпечній грі на натягнутому канаті. Один тимчасово святкує перемогу, інший падає і гине, усвідомлюючи нікчемність і фальш справи усього його життя. Потрібно припинити цю довготривалу гру, що поступово стає загрозою для суспільства. На що ж повинна сподіватись людина? Звичайно ж, у неї є одна єдина надія на людинобога.

Ніцше захоплювався сильними героями античного світу, проте праобразами надлюдини були й інші епохи з їхніми яскравими представниками – людьми вищого типу. Так, наприклад, в епоху Відродження людство наблизилося до цього ідеалу. Велике захоплення у Ніцше викликало Цезар Борджія та Наполеон. Вони були

«синтезом людини та нелюда». Наполеон як людина, що стояла над традиційною мораллю, був схожий на тих осіб, яких можна зустріти серед злочинців у творах Достоєвського. «Наполеону ми зобов'язані тим, що вступили в класичну епоху війни, вченої і в той же час народної війни в найбільшому масштабі...» [6, с. 688]. Як праобраз надлюдини, Наполеон бачив у всій європейській цивілізації свого ворога, а тому, як продовжувач епохи Ренесансу, він був щирим прихильником античного життя. Варто зазначити, що захоплюючись Олександром Великим, Цезарем, Наполеоном, Ніцше постає досить-таки послідовним імморалістом, адже саме у таких постатях повинна проявити себе воля до влади. Проте, якщо б Ніцше дотримувався лише тієї точки зору, то можна б з усією відповідальністю говорити про його відмінність від філософів нормативної моралі. Але справа в тому, що Ніцше завдяки цим історичним постатям хотів показати усю нікчемність і кволість тогочасної людини. Людину майбутнього філософ наділив привабливішими рисами, ніж можна побачити у відомих постатях історичного минулого. Надлюдина не окреслена надто вже абстрактно: тут мова йде про вид в цілому, а не про індивід як такий. Ніцше намагався возвеличити вид для того, щоб створювались сильні особистості. Надлюдина – це філософ, що сам творить закони. В її руках знаходиться уся політична, релігійна та духовна влада. Вона – повелитель, спаситель та мислитель. Ідея надлюдини наскрізь просякнута безмежною любов'ю і довірою до її духовних сил.

Ніцше звернувся зі своїм вченням до тих людей, які здатні на високі пориви своєї душі. Творцями нових цінностей, будівничими високих будівель, людьми, що докладали усіх зусиль в пошуках сенсу, прагнучи осягати усю землю яскравим світлом омріяного ідеалу – ось такою повинна, на думку Ніцше, бути людина майбутнього. Надлюдина, як і до речі Боголюдина, являє собою символ цього типу, в здійсненні якого людство буде бачити свою надію та завдання. Таким чином, мета історії знаходиться у майбутньому, проти якого колись виступав Ніцше. Він вже більше не згідний з тим, що історія не досягне своєї мети. Ніцше більше, ніж колись живе мріями про далеке майбутнє. Мета історії людства – не у задоволенні маси, а в тих геніальних особистостях, що є винятком із загального правила. Мета історії полягає не в тому, щоб створити якнайбільше стадних істот, а в тому, щоб прийшли аристократи духу, які зможуть зробити світ сильнішим, кращим, таким, в якому хотілося б жити, мріяти, творити.

Як пророк нігілізму, Ф. Ніцше розумів, яким нестійким є людське буття, а тому відродив та переосмислив вчення про слабкість людини. Німецький філософ змусив її критично подивитися на саму себе, вказавши їй шлях до самопізнання. Він був переконаний, що пізнаючи себе, особистість стає сутністю, яка здатна змінювати як себе, так і світ. Людина, яка може усвідомлювати власну недосконалість, отримує внутрішню свободу для подолання самої себе, стає на шлях, який виведе її на вищий щабель розвитку. Надлюдина Ніцше є уособленням людини, яка подолавши себе, стане якісно іншою сутністю, що зорієнтована на ідеал радикального звільнення особистості за допомогою самотворення та пробудження її власних ірраціональних сил.

М. Бердяєв у статті «Ніцше і сучасна Німеччина» зазначав, що той дослідник, який цитує Ніцше дослівно

ніколи не зрозуміє його, адже Заратустру та його слова потрібно навчитися відгадувати. Бердяєв відкидає думки інших вчених стосовно того, що вчення Ніцше можна якимось чином пов'язати з політикою. Більше того, філософські шукання німецького філософа йшли в розріз із станом тогочасної Німеччини. Бердяєв характеризував німецький милітаризм як такий, що суперечить культурі індивідуалізму, який проголошував Ніцше. Заклики Заратустри до війни не мали нічого спільного з війною як такою. Про війну за гарні думки говорив цей пророк, який любив творчу індивідуальність. Ніцше не закликав до політичної боротьби, а прагнув, щоб усе слабке в людині було подолане. Бердяєв зумів зробити слухний висновок про те, що заклики Ніцше – це загартування волі, загартування духу, вічна символіка духовної сили та міцності. На думку Бердяєва, Ніцше, як релігійна людина, втративши віру у вище благо, розпочав пошуки благ з ще більшим ентузіазмом. Результатом цих пошуків стала індивідуальність як вище начало. Тому не дивно, що найвищим ідеалом для Ніцше була надлюдина, яку Бердяєв вважав релігійно–метафізичною ідеєю. Бердяєв впевнений, що людина повинна стати надлюдиною, оскільки вона є шляхом від людини до Бога.

Аналізуючи думки Ф. Ніцше, В. Соловйова та М. Бердяєва стосовно надлюдини, Боголюдини, Боголюдства, варто зазначити, що їхні ідеї є актуальними і на сьогоднішній день. Заради кращого майбутнього потрібно невинно працювати над своїм вдосконаленням, адже всебічно розвинена, сильна та вольова особистість заслуговує на повагу та захоплення.

Список використаних джерел

1. Ніцше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ф. Ніцше; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. – М.: Мысль, 1990. – Т.2. – 829 с.
2. Бердяев Н. А. Философия свободного духа / Н. А. Бердяев. – М.: Республика, 1994. – 480 с.
3. Уледов А. К. Духовная жизнь общества. – М.: Мысль, 1980. – 271 с.
4. Герасимов Н. И. Ницшеанство / Н. И. Герасимов. – М., 1901. – 207 с.
5. Фулье А. Критика Альфреда Фулье нравственного учения Ницше / А. Фулье; пер. с франц. В. Дроздова. – М., 1902. – 39 с.
6. Ніцше Ф. Сочинения: в 2 т. / Ніцше Ф.; пер. с нем.; сост., ред. и авт. прим. К. А. Свасьян. – М.: Мысль, 1990. – Т.1. – 829 с.

References

1. Nietzsche F. Sochineniya: v 2 t. / F. Nietzsche; per. s nem.; sost., red. i avt. prim. K. A. Svasyan. – M.: Mysl, 1990. – T.2. – 829 s.
2. Berdyayev N. A. Filosofiya svobodnogo duha / N. A. Berdyayev. – M.: Respublika, 1994. – 480 s.
3. Uledov A. K. Duhovnaya shyzn obshchestva. – M.: Mysl, 1980. – 271 s.
4. Gerasimov N. I. Nietzscheanstvo / N. I. Gerasimov. – M., 1901. – 207 s.
5. Fule A. Kritika Alfreda Fule nraivstvennogo ucheniya Nietzsche / A. Fule; per. s franz. V. Drozdova. – M., 1902. – 39 s.
6. Nietzsche F. Sochineniya: v 2 t. / Nietzsche F.; per. s nem.; sost., red. i avt. prim. K. A. Svasyan. – M.: Mysl, 1990. – T.1. – 829 s.

Pavlyshyn L. G., Ph.D., Associate Professor, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk (Ukraine, Ternopil), lyudpavl@gmail.com

Superman of F. Nietzsche and Christman of M. Berdyayev: unity despite the opposition

The article reveals the features of formation of Superman and Christman as the highest type of person, their common and distinctive features. Analyzed the role of the ideas of F. Nietzsche and M. Berdyayev in the formation of the society of the future.

Keywords: superman, Christman, christhumanity, the meaning of life, freedom, love.

Павлишин Л. Г., доктор философских наук, доцент, Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка (Украина, Тернополь), lyudpavl@gmail.com

Сверхчеловек Ф. Ницше и Богочеловек Н. Бердяева: единство несмотря на противоположность

Рассмотрены особенности формирования сверхчеловека и Богочеловека как высшего типа личности, их общие и отличительные черты. Анализируется роль идей Ф. Ницше и Н. Бердяева в формировании общества будущего.

Ключевые слова: сверхчеловек, Богочеловек, богочеловечество, смысл жизни, свобода, любовь.

* * *

УДК 141

Кохановська М. Г.,
кандидат філософських наук, асистент кафедри
теорії та історії культури філософського факультету,
Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), mariyakokhanovska@gmail.com

ПРИЧИНИ МІЖРЕЛІГІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Завдяки компаративістичному аналізу християнства, іудаїзму, ісламу, індуїзму, буддизму та даосизму у роботі висвітлено основні причини міжрелігійних конфліктів. Проаналізовано відмінності у концепціях трансцендентної сутності, вченнях про походження світу та людини, трактуванні матерії та духу, людської природи у головних релігіях сучасності. Досліджено спільні аспекти віровчень в епістемологічній та аксіологічній сферах. Особливу увагу приділено питанню істинності та єдиноправильності релігії. Детально проаналізовано плюралістичну теорію Дж. Хіка.

Ключові слова: релігія, конфлікт, трансцендентна сутність, християнство, іудаїзм, іслам, буддизм, індуїзм, даосизм, доктрина, істинність релігії.

Суттєве збільшення релігій у світі, диференціація на релігійні та псевдорелігійні організації, релігійний екстремізм, державно–конфесійні відносини, релігійна толерантність, екуменізм, реалізація права на свободу совісті та віросповідання, зв'язок між релігією та мораллю – реалізація цих питань набуває у сучасному світі щораз більшої актуальності. Релігія є невід'ємним аспектом суспільного та особистісного виміру буття людини. Вона є основою культурних регіонів світу та індивідуального світогляду конкретних осіб, може бути як об'єднавчим, так і деструктивним фактором у розвитку суспільства.

На межі ХХ–ХХІ ст. активізувалися міжрелігійні зв'язки, зважаючи на екуменічний рух. Водночас значно зросли конфлікти між сакральним та профанним, між системами цінностей. У науковому дискурсі зростає увага спільного та відмінного у віровченнях та, зокрема, у релігійних практиках. При цьому конфліктним неодноразово стає вибір методології дослідження. Віровизнання науковця, незаангажованість у певну релігійну систему чи атеїзм можуть впливати на результати досліджень. К. Кондрат стверджує, що усі релігії в процесі наукового дослідження слід розглядати як рівні, але це не означає, що вони є такими в дійсності. Підтвердженням цьому, на його думку, є порівняння розуміння трансцендентної сутності та сотеріологічної ідеї у релігійних віровченнях. Загалом дослідник виокремлює три основні підходи у тлумаченні конфліктів між релігіями:

1. Вихідною є методологія:

- пошук теорії раціональності релігійних вірувань, яка б могла застосовуватися до декількох релігій;
- дослідження побудови системи релігійних вірувань, створення теорії, яка б не викликала жодних сумнівів (Ю. М. Бохенський);